

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»:

Ректори Донишгоҳи миллии

Тоҷикистон, профессор

Насриддинзода Э.С.

соли 2026

ХУЛОСАИ

ДОНИШГОҲИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН

Диссертатсияи Сафарзода Эҳсон дар мавзуи «Масъалаҳои сиёсӣ дар публитсистикаи Садриддин Айнӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 6.2.22. Рӯзноманигорӣ дар кафедраи матбуоти факултети журналистикаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба анҷом расидааст.

Сафарзода Эҳсон соли 2012 Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо ихтисоси журналистикаи байналхалқӣ хатм намудааст. Соли 2019 дар мавзуи «Масъалаҳои ҳувиёти миллии дар публитсистикаи Садриддин Айнӣ» зери роҳбарии доктори илмҳои таърих, профессор Усмонов И.К. рисолаи номзадӣ ҳимоя кардааст. Сафарзода Эҳсон фаъолияти кориро аз телевизиони “Сафина” шуруъ карда, ҳамчунин, дар дигар ВАО ва сохторҳои Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон дар вазифаҳои гуногун фаъолият намудааст. Дар баробари ин, ба ҳайси муаллими ҳамкор дар факултети журналистикаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба таълиму тадрис машғул мебошад.

Мушовири илмӣ Сафарзода Эҳсон доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи назария ва адабиёти навини форсии тоҷикии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон **Имомзода Муҳаммадюсуф Сайдалӣ** мебошад.

Мавзуи диссертатсияи доктории Сафарзода Эҳсон бо қарори шурои олимони факултети журналистикаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз 01.06.2021, қарори №10 тасдиқ шудааст.

Аз муҳокимаи диссертатсия чунин натиҷагирӣ карда шуд:

Диссертатсия Сафарзода Эҳсон ба пажӯҳиши публицистикаи сиёсии яке аз саромадони адабиёт ва публицистикаи тоҷик Садриддин Айнӣ бахшида шудааст. Лозим ба таъкид аст, ки публицистика ҳамчун соҳаи эҷоди иҷтимоӣ ҳанӯз аз асрҳои XVIII-XIX ба шакли васеъ рушд ёфта буд, вале дар асри XX ва ибтидои асри XXI маҳз публицистикаи сиёсӣ ба яке аз муҳимтарин воситаҳои ташаккули афкори ҷамъиятӣ, ташвиқу таблиғ, танқиди иҷтимоӣ ва ба воситаи таъсиррасонӣ ба шуур ва рафтори сиёсӣ табдил ёфтааст.

Публицистика, бахусус, публицистикаи сиёсӣ василаи муассири тарбияи маърифати шаҳрвандӣ, ташаккули ҷаҳонбинии сиёсӣ ва идоракунии равандроҳои иҷтимоӣ мебошад. Маҳз дар чунин шароит омӯзиши публицистикаи сиёсӣ ва таҳлили нақши он дар низоми муосири иртиботи ҷамъиятӣ аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ пайдо мекунад. Аз ҷониби дигар, рушди технологияҳои иртиботӣ ва фароҳам омадани дастрасии васеъ ба шабакаҳои иҷтимоӣ муҳити нави публицистиро ба вучуд овардааст. Имрӯз мубоҳисаҳои сиёсӣ дар баробари расонаҳои анъанавӣ дар фазои рақамӣ бештар сурат мегиранд. Ин тағйирот талаб менамояд, ки илм нақши публицистикаи сиёсиро дар вазъияти нави иттилоотӣ бознигарӣ намояд. Маҳз дар ин замина, омӯзиши василаҳои таъсиррасонии публицистикаи сиёсӣ ба афкори ҷамъиятӣ, ташаккули парадигмаҳои нави иттилоотӣ, тарзи ба роҳ мондани муколамаи сиёсӣ ва таҳлили хусусиятҳои забони публицистии сиёсӣ аҳаммияти назариявии ин тадқиқотро муайян месозад.

Дар баробари ин, публицистикаи сиёсӣ дар ҷомеаҳои муосир нақши муҳимми танзимкунандаи иҷтимоиро иҷро мекунад. Маводди публицистӣ дар қолаби жанрҳои, чун мақола, сафарнома, тафсир, мусоҳиба, очерк,

фелйетон, памфлет ва ғайра ифодагари вазъи иҷтимоию сиёсии замон мебошанд. Омӯзиш ва таҳқиқи ин мавод имкон фароҳам меорад, ки қонунмандҳои ташаккули услуби публитсистии сиёсӣ муайян гардида, хусусиятҳои жанрӣ ва услубии онҳо ба таври илмӣ таҳлил шаванд.

Омӯзишу баррасии публитсистикаи сиёсӣ дар осори устод Айнӣ яке аз мавзӯҳои муҳимми илми адабиётшиносӣ ва журналистикаи тоҷик маҳсуб ёфта, дар ин бобат ҳарчанд аз ҷониби муҳаққиқон аз оғози нимаи дуюми асри бистум асару мақолаҳои зиёди илмӣ таълиф шуда бошад ҳам, ба таҳқиқи ҷанбаи сиёсии осори устод Айнӣ кам таваҷҷуҳ зоҳир шудааст. Аз ин рӯ, ҳадаф аз таълифи рисола таҳқиқу баррасии масъалаҳои сиёсӣ дар осори публитсистии устод Айнӣ мебошад. Публитсистикаи сиёсӣ бо илмҳои дигари ҷамъиятшиносӣ, чун таърих ва сиёсатшиносӣ алоқамандии наздик дорад. Аз ин рӯ, онҳое, ки ба ин мавзӯ таваҷҷуҳ мекунанд, аз назария ва амалияи илмҳои мазкур истифода менамоянд, зеро публитсистикаи сиёсӣ дар доираи илмҳои сиёсатшиносӣ, ҷамъиятшиносӣ ва таърих низ омӯхта мешавад.

Диссертант дар натиҷаи таҳқиқ ба натиҷае расидааст, ки таълифи асарҳои публитсистӣ ба эҷоди асарҳои калонҳаҷми насрии устод Айнӣ сабабгор шуда, обрӯю эътибори ӯро ҳамчун сардафтари адабиёти навини тоҷик такмил бахшиданд. Ин ва мисли ин ҷиҳатҳо **зарурат ва аҳаммияти таҳқиқи ин мавзӯро** асоснок мегардонад.

Бинобар ин, мавзуи «Масъалаҳои сиёсӣ дар осори публитсистии Садриддин Айнӣ» дар заминаи асарҳои бадеӣ, публитсистӣ, таърихӣ ва илмӣ устод Айнӣ сурат гирифта, пажӯҳиши мавзуи мазкур ба инъикоси масъалаҳои сиёсӣ, ҳувияти миллӣ, худшиносию худогоҳӣ ва ҳештаншиносӣ ихтисос дода шудааст.

Мавзуи диссертатсия ба доираи мавзӯ ва масъалаҳои таҳқиқие, ки дар шиносномаи ихтисоси илмӣ 6.2.22. Рӯзноманигорӣ нишон дода шудаанд, қомилан мувофиқат мекунад. Муҳтавои диссертатсия ва натиҷаҳои он ба мавзуи таҳқиқӣ иртиботи ногусастанӣ доранд.

Мавзуи диссертатсия ба «Самтҳои афзалиятноки таҳқиқоти илмӣ ва илмию техникӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми сентябри соли 2020, №503 тасдиқ шудааст, **мутобиқат дорад**. Илова бар ин, ба маводди диссертатсия зимни пажӯҳиши мавзӯ бо барнома ва мавзӯҳои алоқаманд бо таҳқиқоти илмӣ пайванди бунёди дошта, натиҷаҳо ва ҳулосаҳои бадастомада дар таҳия ва тақмили васоит ва барномаҳои таълимӣ нақши муҳим бозида метавонанд.

Муаллифи диссертатсия пажӯҳиши публицистикаи сиёсии Садриддин Айниро бо дарназардошти заминаҳои пайдоиш ва ташаккури публицистикаи сиёсӣ дар публицистикаи тоҷик **мақсади** таҳқиқ арзёбӣ намудааст.

Бо назардошти моҳият ва ҷанбаҳои назарияию амалии масъалаи мавриди таҳқиқ, барои расидан ба ин мақсад доғалаби дараҷаи илмӣ дар назди худ чунин **вазифаҳо** гузоштааст:

- мушаххас намудани заминаҳои таърихӣ ва иҷтимоии пайдоиш (ташаккул) ва давраҳои рушди публицистикаи сиёсии тоҷик;
- муайян намудани махсусиятҳои публицистикаи сиёсии тоҷик дар ибтидои асри XX;
- баррасии нақши матбуот дар ташаккули публицистикаи сиёсии тоҷик;
- мушаххас намудани нақши устод Айни дар ташаккули публицистикаи сиёсӣ;
- баррасии мавқеи сиёсии устод Айни дар осори бадеии оҳанги публицистидошта;
- муайян намудани муносибати устод Айни ба воқеияти замон тавассути осори публицистияи таърихӣ ва бадеӣ;
- арзёбии нақши публицистикаи сиёсии устод Айни дар ташаккули афкори миллӣ, худшиносию ҳудогоҳӣ ва бузургдошти арзишҳои миллӣ;

- таҳлили афкори сиёсӣ ва иҷтимоии устод Айни дар марҳалаҳои гуногуни эҷодӣ;

- таҳлил намудани дидгоҳи устод Айни оид ба масъалаҳои миллӣ ва маънавии тоҷикон;

- таҳқиқ намудани руҳияи публицистии осори таърихӣ бадеии устод Айни;

- таҳлилу баррасии нақши устод Айни дар ташаккули матбуоти миллӣ;

- мушаххас намудани хусусиятҳои сохторию жанри ва услубии публицистикаи сиёсии устод Айни.

Ба сифати мавод ё **сарчашмаҳои таҳқиқ** асарҳои бадеӣ, публицистӣ, таърихӣ, илмӣ ва мақолаҳои публицистии устод Айни дар рӯзномаву маҷаллаҳо истифода гардидаанд.

Муаллифи диссертатсия дар чараёни баррасии масъалаҳои ба мавзӯи таҳқиқ рабтдошта осори гуногуни таҳқиқии донишмандони соҳа, аз ҷумла, корҳои бунёдии соҳаҳои публицистикаи журналистикаро истифода намудааст.

Асосҳои назариявӣ ва методологии диссертатсияро асарҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, таҳқиқоти олимони русу тоҷик В. Бартолд, С. Брагинский, Х. Мирзозода, С. Табаров, М. Шукуров, А. Маниёзов, М. Имомзода, А. Раҳмонзода, Х. Асозода, А. Кучарзода, А. Маҳмадаминов, И. Усмонов, А. Саъдуллоев, А. Нуралиев, М. Абдуллозода, М. Муродӣ, А. Азимов, Ш. Муллоев, П. Гулмуродзода, Б. Ҳошимзода ва дигарон ташкил додааст.

Диссертатсия дар асоси методҳои омӯзишӣ, муқоисавӣ-таърихӣ, таҳлилӣ-мавзӯӣ, таҳлили анъанавӣ ва контентӣ ва таҷрибаи таҳқиқотии олимони ватаниву хориҷӣ таълиф гардидааст.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқ дар он аст, ки дар диссертатсия бори аввал андеша ва масъалаҳои сиёсӣ дар осори устод Айни, мавқеъ, шинохт ва ҳифзи манфиатҳои миллат дар публицистикаи устод Айни мавриди

таҳқиқи диссертатсионӣ қарор мегирад. Ҳамчунин, дар пажӯҳиш ба масъалаҳои назариявӣ ва амалии публицистика, нақш ва мавқеи жанрҳои публицистика дар инъикоси мавзӯ низ таваҷҷуҳ шудааст.

Диссертатсияи Сафарзода Эҳсон аз чанд ҷиҳат аҳаммияти вежа дошта, **арзиши назариявӣ ва амалиаш** дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои таҳқиқ метавонанд барои такмили фаъолияти расонаҳо, баланд бардоштани сатҳи таҳлилгарию журналистикаи сиёсӣ, таҳияи барномаҳои таълимии соҳаи журналистика ва мукамал намудани василаҳои сиёсати иттилоотии давлатӣ истифода шаванд. Ҷанбаҳои таъсиррасонии публицистикаи сиёсӣ барои мутахассисони соҳаи иртиботи оммавӣ, таҳлилгарони сиёсӣ, кормандони давлатӣ ва муассисаҳои тадқиқоти стратегӣ манбаи муҳим ҷиҳати дарёфти маълумот мебошад. Дар асоси диссертатсия монография ва дастурҳои таълимӣ метавонанд ба табъ расанд. Ҳамчунин, диссертатсия барои дарсҳои таърихи журналистикаи тоҷик, курси махсусҳои публицистика ва адабиёт, публицистикаи сиёсӣ, назарияи публицистика ва монанди инҳо метавонад мавод диҳад.

Маводди диссертатсия ва хулосаҳои он, ки мавриди таҳқиқи диссертатсионӣ қарор гирифтаанд, бо барнома ва мавзӯҳои алоқаманд бо таҳқиқоти илмӣ пайванди бунёдӣ дошта, натиҷаҳо ва хулосаҳои ба дастмада дар таҳия ва такмили васоит ва барномаҳои таълимӣ нақши муҳим бозида метавонанд.

Натиҷаи таҳқиқ ва хулосаҳои пешниҳодшуда маълумот дар бораи донишҳои назариявиро дар фаҳмиши таҳқиқи публицистикаи сиёсӣ афзуда, метавонад самтҳои нави пажӯҳишро дар шинохти публицистикаи муосир ба вучуд оварад.

Муҳтавои таҳқиқ ва мундариҷаи асосии диссертатсияи Сафарзода Эҳсон дар **2 монография ва 15 мақола**, ки дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудаанд, инъикос ёфта, теъдод ва муҳтавои онҳо ба талаботи таълиф ва таҳияи автореферат ва диссертатсияҳо барои

дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илм мувофиқ мебошанд. Маводи банаширрасида ба мавзӯи таҳқиқ иртиботи бевосита дошта, мухтасари асосии диссертатсия ва автореферати онро инъикос менамоянд. Рӯйхати таълифоти нашрнамудаи диссертант чунин аст:

I. Монографияҳо:

[1]. Сафарзода, Э. Назаре ба публицистикаи сиёсии устод Айни [Матн] / Э. Сафарзода. – Душанбе, 2023. – 102 с.

[2]. Сафарзода, Х. Устод Айни, таърих, сиёсат [Матн] / Э. Сафарзода. – Душанбе: Меҳроҷ-граф, 2025. – 160 с.

II. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

[1]. Сафарзода, Э. Фаҳмиши ҳувият ва ҳувияти милли дар илми муосир [Матн] Э/ Сафарзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2023. – №7. – С. 265-277.

[2]. Сафарзода, Э. Заминаҳои публицистикаи сиёсии устод Айни (дар заминаи маводи маҷаллаи «Шӯълаи инқилоб» ва повести «Ҷаллодони Бухоро» [Матн] Э. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2023. – №8. – С. 226-233. – №8. – С. 226-233.

[3]. Сафарзода, Э. Заминаҳои пайдоиши публицистикаи сиёсӣ дар адабиёти тоҷик (дар мисоли «Сафарнома»-и Носири Хусрав) [Матн] Э. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ. Бахши илмҳои таърих ва бостоншиносӣ, педагогика ва филология. – Душанбе, 2023. – №4-2 (33). – С. 32-51.

[4]. Сафарзода, Э. Нигоҳе ба андешаҳои сиёсии С. Айни [Матн] Э. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2024. – №2. – С. 153-159.

[5]. Сафарзода, Э. Адабиёт, публицистика ва сиёсат: тафовут, ҳамоҳангӣ, таносуби бадеият ва воқеият [Матн] Э. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи Донишгоҳи Хоруғ. – Хоруғ, 2024. – №2. – С. 143-151.

[6]. Сафарзода, Э. Баррасии масоили сиёсии замон дар «Сиёсатнома» [Матн] Э. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи давлати Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳ Рӯдакӣ. Бахши илмҳои таърих ва бостоншиносӣ, педагогика ва филология. – Душанбе, 2024. – №3. – С. 169-177.

[7]. Сафарзода, Э. Ташаккули публитсистикаи сиёсӣ дар осори Убайд Зоконӣ [Матн] Э. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2024. – №10. – С. 363-370.

[8]. Сафарзода, Э. Махсусиятҳои сохторӣ ва жанрии публитсистикаи сиёсӣ, иҷтимоӣ ва таърихӣ дар асари бадеӣ [Матн] Э. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи давлати Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳ Рӯдакӣ. Бахши илмҳои таърих ва бостоншиносӣ, педагогика ва филология. – Кӯлоб, 2025. – №3-1. – С. 248-256.

[9]. Сафарзода, Э. Инъикоси масъалаҳои сиёсӣ дар осори Аҳмади Дониш [Матн] Э. Сафарзода // Паёми Китобхонаи миллий. – Душанбе, 2025. – №1. – С. 115-126.

[10]. Сафарзода, Э. Баррасии масъалаҳои сиёсии замон дар осори адибону публитсистон [Матн] Э. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи давлати Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳ Рӯдакӣ. Бахши илмҳои таърих ва бостоншиносӣ, педагогика ва филология. – Кӯлоб, 2025. – №2. – С. 189-198.

[11]. Сафарзода, Э. Баррасии махсусиятҳои адабиёт ва публитсистика (дар заминаи омӯзишу таҳлили услубҳои бадеию публитсистӣ ва қолабҳои жанрии онҳо) [Матн] Э. Сафарзода // Номаи донишгоҳ. Силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва ҷомеашиносӣ. – Хуҷанд, 2025. – №3 – С. 318-324.

[12]. Сафарзода, Э. Ташаккули публитсистикаи сиёсӣ дар осори маорифпарварони тоҷик (дар мисоли осори Мирзо Сироч, Мирзо Чалол Юсуфзода, Абдурауф Фитрат) [Матн] Э. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи забонҳо. Силсилаи илмҳои филология, педагогика ва таърих. – Душанбе, 2025. – №4. – С. 355-364.

[13]. Сафарзода, Э. Публитсистикаи сиёсӣ, иҷтимоӣ ва таърихӣ – ифодакунандаи мавқеи муаллиф дар повести «Одина» [Матн] Э. Сафарзода

// Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2025. – №6. – С. 281-287.

[14]. Сафарзода, Э. Вижагиҳои муаллифи асари публитсистӣ (омӯзиш, таҳлил, муқоиса ва натиҷагирӣ) [Матн] Э. Сафарзода // Номаи донишгоҳ. Силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва ҷомеашиносӣ. – Хучанд, 2026. – №1 – С. 288-294.

[15]. Сафарзода, Э. «Таърихи инқилоби фикрӣ дар Бухоро»: омӯзиш, таҳлил, таҳқиқ ва натиҷагирӣ [Матн] Э. Сафарзода // Паёми Донишгоҳи давлати Бохтар ба номи Носири Хусрав. Силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва иқтисодӣ. – Душанбе, 2026. – №1. – С. 158- 166.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқоти диссертациониро дараҷаи дарки масъалаҳои дар диссертатсия баррасишуда, натиҷаҳо ва хулосаҳои асосии кор, муқаррароти ба ҷимоя пешниҳодшуда ва мустақил ифода шудани нуқтаи назари ӯ нисбат ба мавзӯи таҳқиқ таъйид мекунам. Гузоришу маърузаҳои илмии муҳаққиқ дар маҳфилу конференсияҳо, мизҳои мудаввар, ҳамчунин, диссертатсияи манзуршуда ва мақолаҳои нашршуда саҳми шахсии муаллифро собит месозанд. Таҳқиқоти анҷомгирифта маҳсули заҳмати ҷандсолаи муаллиф буда, ниҳоят дар шакли диссертатсияи комил ба поён расидааст.

Чаласа қарор кард:

1. Диссертатсияи Сафарзода Эҳсон дар мавзӯи «Масъалаҳои сиёсӣ дар публитсистикаи Садриддин Айнӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 6.2.22. – Рӯзноманигорӣ кори анҷомёфтаи илмӣ ва муҳимму зарурӣ ҳисобида шавад.

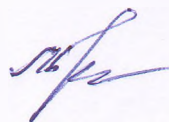
2. Диссертатсияи Сафарзода Эҳсон дар мавзӯи «Масъалаҳои сиёсӣ дар публитсистикаи Садриддин Айнӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 6.2.22. – Рӯзноманигорӣ бо дарназардошти ислоҳи эродҳои гирифташуда барои ҷимоя дар шурои диссертационии 6D.KOA-123-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон тавсия дода шавад.

Хулоса дар чаласаи васеи кафедраи матбуоти факултети журналистикаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул гардид.

Иштирок дошт: 14 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» - 14 нафар, «зид» – нест, «бетараф» – нест, қарори №10 аз 22.04.2026.

Раиси чаласа:

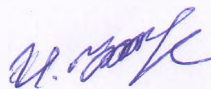
доктори илмҳои филологӣ,
профессори кафедраи матбуоти
факултети журналистикаи
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Муродӣ М.Б.

Мудири кафедра:

номзади илмҳои филологӣ, дотсент

Усмонова Н. К.

Котиби илмӣ:

номзади илмҳои филологӣ,
дотсенти кафедраи матбуоти
факултети журналистикаи
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Шукруллоев Б.К.

Имзоҳои Муродӣ М.Б., Усмонова Н.К. ва

Шукруллоев Б.К.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо ва қорҳои махсуси

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Шодихонзода Э.Ш.

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17.

Телефон: (+992-37) 221-62-25; факс: 227-15-10.

E-mail: info@tnu.tj